

Cynllun Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau

ar gyfer Archwilio Cymru 2023 – 2027

Gorffennaf 2023

Paratowyd y ddogfen hon yn unol â'r [Ddyletswydd Bioamrywiaeth a Gwydnwch Ecosystemau](#) ac mae'n cwmpasu'r cyfnod rhwng 1 Ebrill 2023 a 31 Mawrth 2027. Cafodd ei baratoi ar y cyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru o dan adran 6(6) o [Ddeddf yr Amgylchedd \(Cymru\) 2016](#). Bydd adrodd ar gynnydd ac effaith o dan adran 6(7) o [Ddeddf yr Amgylchedd \(Cymru\) 2016](#) ac o ran [Canllawiau Adrodd](#) a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru.

Archwilio Cymru yw'r enw ar y cyd anstatudol ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n endidau cyfreithiol ar wahân gyda'u swyddogaethau cyfreithiol eu hunain. Nid yw Archwilio Cymru yn endid cyfreithiol. O ganlyniad, yn y ddogfen hon, rydym yn cyfeirio'n benodol at yr Archwilydd Cyffredinol neu Swyddfa Archwilio Cymru mewn adrannau lle mae angen manylder cyfreithiol.

Os oes angen y cyhoeddiad hwn arnoch mewn fformat a/neu iaith arall, neu os oes gennych unrhyw gwestiynau am ei gynnwys, cysylltwch â ni gan ddefnyddio'r manylion isod.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd
Cymru
CF10 4BZ

Ffôn 02920 320 500

E-bost post@archwilio.cymru

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Cynnwys

Rhagair	4
Am ein cynllun	6
Ein hamcanion 2023-2027	8
Trefniadau monitro	16

Rhagair

Rydym yn falch o gyflwyno ein Cynllun Bioamrywiaeth a Gwydnwch Ecosystemau ar gyfer 2023 - 2027.

We are pleased to present our Biodiversity and Resilience of Ecosystems Plan for 2023 - 2027.

Mae Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 Rhan 1 – Dyletswydd Adran 6 yn nodi'r gofynion ar gyfer Llywodraeth Cymru ac awdurdodau cyhoeddus eraill sydd i gynnal a gwella bioamrywiaeth a hyrwyddo gwydnwch ecosystemau. Mae'r ddyletswydd yn gosod bioamrywiaeth fel rhan naturiol ac annatod o lunio polisiau a phenderfyniadau o fewn awdurdodau cyhoeddus.

Mae hyn wedi'i gynllunio ar gyfer:

- cynnal a gwella'r amgylchedd naturiol trwy reoli tir yn briodol i greu ecosystemau sy'n gweithredu'n iach.
- cynyddu ymwybyddiaeth o bwysigrwydd amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau sy'n gweithredu'n iach.
- cefnogi gwydnwch ecolegol, gan wneud yr amgylchedd yn iachach i fywyd gwylt a phobl.
- bod yn addasol i amgylchedd sy'n newid lle mae angen defnyddio adnoddau'n effeithlon.

Mae archwiliad Cymru yn dod o dan y ddyletswydd hon ac mae'n awyddus i chwarae ei ran wrth wneud newidiadau i unioni colledion bioamrywiaeth a'r effaith negyddol ar fuddion natur i bobl.

Mae'r cynllun hwn yn nodi ein hamcanion Bioamrywiaeth a Gwydnwch Ecosystemau ar gyfer y cyfnod 2023-2027 Mae'n adeiladu ar y cynnydd yr ydym wedi'i wneud trwy ein cynllun blaenorol ac yn sicrhau bod ystyriaethau bioamrywiaeth yn cael eu hymgorffori ym mhopeth a wnawn cyn belled ag y byddwn yn ei wneud cyn belled ag sy'n gyson ag arfer ein swyddogaethau'n briodol.

Rydym yn arbennig o falch ein bod, drwy'r cynllun blaenorol, yn cynnwys:

- parhau i gyflwyno arholiadau ac astudiaethau archwilio sy'n berthnasol i gynnal a gwella bioamrywiaeth, gan gynnwys ein gwaith ar barodrwydd y sector cyhoeddus ar gyfer carbon sero-net erbyn 2030, ein gwaith ar dwristiaeth gynaliadwy yn y parciau cenedlaethol, ar reoli perygl llifogydd, ar ganol trefi ac ar gynlluniau lleihau carbon mewn cyrff eraill (gan gynnwys awdurdodau tân ac achub ac awdurdodau unedol).
- cynnal ein hachrediad ar Lefel 5 (y lefel uchaf) o Safon Amgylcheddol y Ddraig Werdd, gan ddangos ein hymrwymiad parhaus i reolaeth amgylcheddol effeithiol.
- Lleihau ein teithiau busnes, cyfanswm allyriadau nwyon tŷ gwydr, cynhyrchu gwastraff a defnydd papur a dŵr, a gwneud gwrthbwysu carbon i wneud iawn am ein hallyriadau trwy ariannu prosiectau arbed carbon deuocsid cyfatebol mewn mannau eraill.
- cefnogi grŵp staff hyrwyddwr amgylcheddol.

Mae'r cynllun hwn yn tynnu sylw at ein hymrwymadau allweddol dros y tair blynedd nesaf. Rydym wedi sefydlu **pedwar amcan allweddol** ac mae'r cynllun yn tynnu sylw at y camau y byddwn yn eu cymryd. Mae'r rhain yn cyd-fynd â nodau strategol pum mlynedd Archwilio Cymru i 'ddarparu rhaglen archwilio strategol, deinamig ac o ansawdd uchel' ac i 'ddatblygu model diwylliant a gweithredu sy'n ein galluogi i ffynnu nawr ac yn y dyfodol.'

Rydym yn edrych ymlaen at gydweithio â chydweithwyr y tu mewn a'r tu allan i'r sefydliad i wireddu'r ymrwymadau a nodir yn y cynllun.

Adrian Crompton

Archwilydd
Cyffredinol Cymru

Dr Kathryn Chamberlain

Cadeirydd Swyddfa
Archwilio Cymru

Am ein cynllun

Cyflwynodd Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 fwy o fioamrywiaeth a gwytnwch o ddyletswydd ecosystemau (dyletswydd adran 6) ar gyfer awdurdodau cyhoeddus wrth arfer swyddogaethau mewn perthynas â Chymru. Mae'r ddyletswydd adran 6 yn ei gwneud yn ofynnol, 'Rhaid i awdurdod cyhoeddus geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth wrth arfer swyddogaethau mewn perthynas â Chymru, ac wrth wneud hynny hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau, i'r graddau sy'n gyson ag arfer y swyddogaethau hynny'n briodol.'

Er mwyn cydymffurfio â'r ddyletswydd, mae'n ofynnol i awdurdodau cyhoeddus ymgorffori'r ystyriaeth o fioamrywiaeth ac ecosystemau yn eu syniadau cynnar a'u cynllunio busnes, gan gynnwys unrhyw bolisiau, cynlluniau, rhaglenni a phrosiectau, yn ogystal â'u gweithgareddau o ddydd i ddydd. Mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn dod o fewn y diffiniad o awdurdod cyhoeddus o dan delerau'r Ddeddf ac felly mae'n ofynnol iddynt gyhoeddi cynllun ar sut y byddwn yn cyflawni dyletswydd adran 6. Mae hefyd yn ofynnol i ni adrodd ar gynnydd.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru yn 2015 ei strategaeth bioamrywiaeth genedlaethol Cynllun Gweithredu Adfer Natur i Gymru (NRAPW). Cyhoeddwyd Canllawiau Adrodd gan Lywodraeth Cymru yn 2019 ac mae hyn yn dangos y gellir alinio adroddiadau ar ddyletswydd adran 6 ag amcanion NRAPW. At ddibenion adrodd, byddwn yn ystyried y canllawiau a ddarperir a byddwn yn canolbwyntio ar:

- Ymgysylltu a chefnogi cyfranogiad a dealltwriaeth i ymgorffori bioamrywiaeth drwy gydol y broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel.
- Mynd i'r afael â phwysau allweddol ar rywogaethau a chynefinoedd.
- Rhoi fframwaith llywodraethu a chefnogaeth ar waith ar gyfer cyflawni.

Yn ogystal â'n cynllun bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau, mae Archwilio Cymru wedi datblygu cynllun **Sero Net**. Mae'r rhain yn gynlluniau ar wahân gyda gwahanol ddibenion, gan ystyried amcanion y llall heb niwed neu drawsnewid. Ein cynllun Sero Net yw'r mwyaf helaeth o'r ddau gan ei fod yn rhoi mwy o effaith wrth ystyried natur y busnes.

Cymeradwyodd ein Tîm Arwain Gweithredol y dull gweithredu a chynllun Sero Net ar gyfer Archwilio Cymru yn 2021 ac mae'r cynllun presennol yn rhedeg tan 2026.

Mae'n werth nodi hefyd, er nad yw'r Archwilydd Cyffredinol na Swyddfa Archwilio Cymru yn gyrrff cyhoeddus rhestredig at ddibenion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, serch hynny, rydym yn ceisio gwneud y mwyaf o'n cyfraniad at gyflawni'r saith nod llesiant i Gymru, gan gynnwys Cymru gydnerth.

Ein hamcanion 2023-2027

Amcan Archwilio Cymru 1:

Ymwreiddio bioamrywiaeth yn Archwilio Cymru cynllunio mewnol a gwneud penderfyniadau.

Pam mae hyn yn bwysig?

- mae Archwilio Cymru yn anelu at fod yn sefydliad enghreifftiol ac yn cynnwys ystyriaethau bioamrywiaeth wrth wneud penderfyniadau.
- rydym yn chwarae rhan allweddol wrth ddylanwadu ar feddwl ac ymddygiad eraill a siapio'r ddadl gyhoeddus ehangach, mae'n hanfodol ein bod yn dangos ein bod yn cyflawni ein rhwymedigaethau statudol o dan adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

Byddwn yn cyflawni yn erbyn yr amcan hwn drwy:

- cynllunio a chyflwyno Cynllun Bioamrywiaeth annibynnol
- cysylltu Cynllun Bioamrywiaeth a Chydnerthedd Ecosystemau Archwilio Cymru â'n Cynllun Bioamrywiaeth a Gwydnwch Ecosystemau i:
 - Cynllun Sero Net
 - System Rheoli Amgylcheddol (EMS)
- gwneud ymrwymadau yn ein cynlluniau corfforaethol trwy:
 - sicrhau bod materion bioamrywiaeth yn cael eu hystyried a'u cyfeirio atynt mewn dogfennau allweddol.
 - sicrhau bod swyddogaethau ar draws y sefydliad yn cyflawni camau bioamrywiaeth fel busnes ag arfer drwy eu cynnwys yn ein hymgyrch:
 - i Aseidiadau Effaith
 - ii Datblygu polisi
 - iii Prosiectau mawr

- codi ymwybyddiaeth o fioamrywiaeth a chynaliadwyedd ar draws Archwilio Cymru trwy:
 - cynnal hyfforddiant cyfnodol (2022 yn cynnwys hyfforddiant caffael yn ymwneud â bioamrywiaeth a'r economi gylchol).
 - monitro'r ffordd y mae ein cynllun yn cael ei gyflawni a nodi meysydd i'w gwella.
 - datblygu gwaith ein grŵp staff hyrwyddwyr amgylcheddol.

Sut y byddwn yn mesur llwyddiant

- Enghreifftiau o ddatganiadau effaith mewn diweddariadau polisi.
- Byddwn yn hunanasesu effaith camau codi ymwybyddiaeth bioamrywiaeth gan gynnwys hyfforddiant.

Dolen i strategaeth bum mlynedd Archwilio Cymru

Model diwylliant a gweithredu sy'n ein galluogi i ffynnu nawr, ac yn y dyfodol.

Amcan 2 Archwilio Cymru:

Byddwn yn sicrhau bod sylw perthnasol ac amserol yn cael ei roi i ymateb cyrff cyhoeddus i'r argyfwng hinsawdd a natur yn ein rhaglen waith archwilio.

Pam mae hyn yn bwysig?

- Ystyrir bod arholiadau, astudiaethau ac archwiliad cyfrifon yr Archwilydd Cyffredinol yn ddylanwadol wrth newid polisiau ac arferion cyrff cyhoeddus. Mae gan Archwilio Cymru rôl i sicrhau, esbonio ac ysbrydoli. Bydd ein rhaglen archwilio ar gyfer 2023-2026 yn canolbwyntio ar bedair thema:

Mynd i'r afael ag anghydraddoldeb

Ymateb i'r argyfwng hinsawdd a natur

Cydnerthedd y gwasanaeth a mynediad

Gwasanaethau cyhoeddus sy'n cael eu rheoli'n dda

- Mae Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru (NRAPW) wedi nodi nifer o heriau allweddol y mae angen mynd i'r afael â nhw yng Nghymru. Drwy ein gwaith, rydym yn awyddus i chwarae ein rhan i helpu i unioni effaith yr argyfwng hinsawdd a natur yng Nghymru.

Byddwn yn cyflawni yn erbyn yr amcan hwn drwy:

- ymgysylltu yn rheolaidd, gan ddechrau ym mis Ebrill 2023, ag ystod o randdeiliaid, gan gynnwys y rhai sydd â diddordeb mewn materion sy'n ymwneud â bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau, i ofyn am eu barn ar waith i'w gynnwys yn ein blaenraglen ac ar y dulliau sydd i'w mabwysiadu mewn arholiadau ac astudiaethau perthnasol¹. Byddwn hefyd yn gwella ein hymchwil a'n datblygiad mewn meysydd gan gynnwys bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau.
- ddatblygu gwaith archwilio wedi'i dargedu ar sut mae cyrff cyhoeddus wedi ymateb i'r ddyletswydd bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau. Bydd hyn yn cynnwys darn penodol o waith i archwilio meysydd o swyddogaethau Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n berthnasol i gynnal a gwella bioamrywiaeth.
- sicrhau'r cydbwysedd cywir o ran cael banc o brosiectau archwilio wedi'u cynllunio ymlaen llaw a digon o hyblygrwydd i ymateb i feysydd diddordeb sy'n dod i'r amlwg.
- ddarparu cymorth a hyfforddiant i archwilwyr ar sut y dylent gyflawni dyletswydd bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau yn eu gwaith archwilio fel y nodir yng Nghod Ymarfer Archwilio yr Archwilydd Cyffredinol a chanllawiau cysylltiedig.

Sut y byddwn yn mesur llwyddiant

- Adborth gan randdeiliaid.
- Byddwn yn casglu ac yn ystyried barn staff ar eu hyder wrth asesu perfformiad cyrff archwiledig.

Dolen i strategaeth bum mlynedd Archwilio Cymru

Rhaglen archwilio strategol, deinamig ac o ansawdd uchel.

1 Bydd graddau'r perthnasedd yn pennu maint a dyfnder ein gwaith a byddwn yn gweithredu egwyddor gymesured.

Amcan 3 Archwilio Cymru:

Byddwn yn lleihau ein heffaith niweidiol ar yr amgylchedd ac yn gweithredu i ddiogelu rhywogaethau a datblygu cynefinoedd.

Pam mae hyn yn bwysig?

- fel sefydliad sy'n gweithredu ar draws Cymru gyfan, mae'n hanfodol ein bod yn ystyried ein heffaith ar yr amgylchedd nawr ac yn y dyfodol.
- wrth wneud cynlluniau am ein busnes, gan gynnwys caffael nwyddau a gwasanaethau, ein hystâd, teithio a gwastraff ac annog ymddygiad cadarnhaol, rhaid hysbysu ein penderfyniadau a chymryd i ystyriaeth ein rhwymedigaethau statudol o dan adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

Byddwn yn cyflawni yn erbyn yr amcan hwn drwy:

- leihau ein hallyriadau nwyon tŷ gwydr drwy:
 - leihau cynhyrchu gwastraff drwy aildefnyddio a gwneud y mwyaf o'r gyfran a ailgylchir.
 - leihau'r defnydd o bapur a dŵr adnoddau naturiol drwy:
 - leihau nifer y dyfeisiau llungopiwr
 - tapiau awyru a boeler i ddefnyddio'r hyn sydd ei angen yn unig.
 - gan leihau cyfanswm y pellteroedd, rydym yn teithio ar gyfer busnes:
 - cynyddu'r defnydd o dechnoleg i gefnogi cyfarfodydd ac ymgysylltu â chleientiaid.
 - cymhwyso hierarchaeth teithio wrth ystyried ein ffyrdd o egwyddorion gweithio.
 - darparu a hyrwyddo teithio llesol ar gyfer canlyniadau gwell:
 - gan gynnwys cynhyrchu cynllun teithio, mapiau ardaloedd a chanllawiau

- ddefnyddio cynnyrch glanhau ecogyfeillgar
- leihau, aildefnyddio ac ailgylchu adnoddau
- ddefnyddio dull economi gylchol pan fo'n hyfyw, yn enwedig wrth ddefnyddio plastigau a deunyddiau wedi'u hailgylchu ac ystyried ein cadwyn gyflenwi
- ddatblygu dulliau o ymdrin ag atebion bioamrywiol a brodorol sy'n seiliedig ar natur gan ystyried atafaelu trwy blannu coed a dulliau eraill o gefnogi lleihau carbon a chefnogi cynefinoedd.

Sut y byddwn yn mesur llwyddiant

- Tystiolaeth o ystyriaethau bioamrywiaeth wrth gaffael nwyddau a gwasanaethau.
- Byddwn yn casglu data ar fioamrywiaeth fel rhan o'n System Rheoli Amgylcheddol (EMS) ac yn mesur Cwmpas 1 (uniongyrchol), Cwmpas 2 (trydan), ac allyriadau Cwmpas 3 (anuniongyrchol).
- Mesur canran y gostyngiad, aildefnyddio ac ailgylchu ein hadnoddau.

Dolen i strategaeth bum mlynedd Archwilio Cymru

Model diwylliant a gweithredu sy'n ein galluogi i ffynnu nawr ac, yn y dyfodol.

Amcan Archwilio Cymru 4:

Byddwn yn sicrhau bod llywodraethu bioamrywiaeth o fewn Archwilio Cymru yn darparu capasiti ac arbenigedd, gan wneud y gorau o graffu ac achredu allanol.

Pam mae hyn yn bwysig?

- Mae cyflwyno cynlluniau sefydliadau allweddol yn gofyn am lywodraethu da, ac nid yw ein bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau yn eithriad.
- Noddir y cynllun gan y Cyfarwyddwr Gweithredol Cyfathrebu a Newid a'r Cyfarwyddwr Gweithredol Gwasanaethau Corfforaethol y mae eu swyddogaethau'n hanfodol wrth ddefnyddio adnoddau a monitro darpariaeth yn llwyddiannus.
- Mae llywodraethu da yn ein symud y tu hwnt i gydymffurfio ac adrodd drwy ein Hadroddiad Blynyddol a Chyfrifon yn darparu ar gyfer craffu allanol.

Byddwn yn cyflawni yn erbyn yr amcan hwn drwy:

- neilltuo nawdd lefel weithredol i gamau Cynllun Bioamrywiaeth a Gwytnwch Ecosystemau gydag aelod cyswllt o'r Bwrdd i ddarparu cefnogaeth anweithredol.
- ddatblygu ein dull o fonitro ac adrodd ar liniaru a datgarboneiddio newid yn yr hinsawdd.
- sicrhau y gellir defnyddio arbenigedd ecolegol lle bo angen, naill ai'n fewnol neu'n allanol.
- fanteisio i'r eithaf ar gyfleoedd i gefnogi a chydweithio â chyrrff archwilio eraill.
- annog a chefnogi ein hyrwyddwyr amgylcheddol.
- gefnogi sefydliadau a phrosiectau amgylcheddol.
- gynnal safon y Ddraig Werdd neu achrediad allanol tebyg, lleihau effeithiau a diogelu'r amgylchedd, gan gynnwys lleihau dirywiad ecosystemau, ein heffaith ar newid yn yr hinsawdd, colli bioamrywiaeth, llygredd, defnyddio adnoddau meidraidd, gwastraff ac allyriadau.

Sut y byddwn yn mesur llwyddiant

- Byddwn yn cynnwys diweddariadau ar gyflawni'r cynllun yn adroddiad y Prif Weithredwr i'r Bwrdd ac yn monitro cynnydd drwy ddangosyddion perfformiad allweddol.
- Ailachredu archwilio allanol ar gyfer ein safon rheoli amgylcheddol

Dolen i strategaeth bum mlynedd Archwilio Cymru

Model diwylliant a gweithredu sy'n ein galluogi i ffynnu nawr ac, yn y dyfodol.

Trefniadau monitro

Byddwn yn defnyddio Dangosyddion Perfformiad Allweddol (DPA) a data allweddol arall i fesur llwyddiant ac adrodd yn flynyddol drwy adroddiadau diweddar i'r Tîm Arweinyddiaeth Gweithredol a Bwrdd Archwilio Cymru i olrhain cynnydd. Byddwn hefyd yn cynnwys manylion cynnydd yn ein Hadroddiad Blynyddol a'n Cyfrifon. Bydd Tîm Arweinyddiaeth Gweithredol Archwilio Cymru gyda Bwrdd Archwilio Cymru yn ystyried yr adroddiad cyn ei gyhoeddi.

Bydd Hyrwyddwyr Amgylcheddol yn gweithredu fel llysgenhadon ac yn eiriol dros ymgyrchoedd newid ymddygiad ac maent ar gael i staff godi pryderon a rhannu syniadau ar sut y gellir gwella ein polisiau a'n harferion.

Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas (y llawr gwaelod a'r cyntaf)
Stryd Tyndall
Caerdydd CF10 4BZ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: gwybodaeth@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.